

3.B. Onze streek in 5 edities bekeken

Ter illustratie bekijken we de beschrijving van onze streek volgens 5 edities (Bologna 1477, Rome 1478, Ulm 1482, Straatsburg 1513, Bazel 1540). We beperken ons tot enkele, vrij willekeurig gekozen, fragmenten om kennis te maken met de teksten en de kaarten. In tegenstelling met de werkwijze van Ptolemaeus geven we eerst een detail van een streekkaart en daarna de topografische gegevens. We proberen de typografie een beetje na te bootsen. De interpunctie en het gebruik van hoofdletters is inconsequent. Omwille van de leesbaarheid vullen we de afkortingen aan.

Bologna 1477

Galliae Belgicae Situs
Occidentale latus Galliae Belgicae: &
quod Lugdunensem attingit dictum est
eius septentrionalia. & quae britannicum spectant
oceanum sic se habent post sequanae fluminis ostium

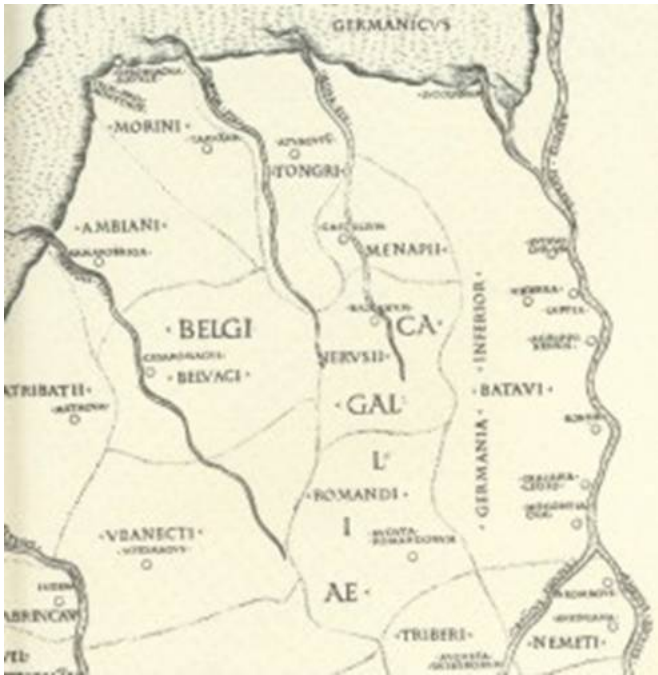
Frurii fluminis ostium 21. ½. ¼. 52. 1/3.
(lees 21° 30' O. 52° 20' N.)

Op de kaart lees je de volgende stromen: FRUDIS F., TABULE F., MOSA F., RENI F.

Op de kaart ook de civitates: Taruana, Atuatutum, Castellum, Basatum.

In de tekst lezen we: Batavorum Lugdunum 26 ½. 52. ½. Maar op de kaart staat alleen Batani.

Rome 1478

Belgicae Situs.

Occidentale latius Galliae Belgicae et quod
Lugdunensem attingit dictum est. Eius
Septentrionalia et quae Britannicum spectant
Oceanum. (sic!) sic se habent. Post Sequanae fluminis
Ostia Phrudis fluminis Ostia $21 \frac{1}{2} \frac{1}{4}$ $52 \frac{1}{3}$

Op de kaart zien we Morini (met Gesoriacum Navale en Taruanna), Tongri (met de civitas Atuacutum), Menapii (met Castellum), Nerusii (met Baganum), Atribatii (met Metacum), Batavi (met Butavodurum en Lugodunum $26 \frac{1}{2}$ $43 \frac{1}{3}$).

Hier verschijnt ook de benaming **Germania Inferior**, die nog een hele geschiedenis te gaan heeft.

Regio que circa Rhenum fluvium est a mari
usque Obrincum fluvium **inferior Germania** ap-
pellatur in qua Civitates ab Occidentali par-
te Rheni hae sunt.

Batavorum mediterraneae

Butavodurum $27 \frac{1}{3}$ $52 \frac{1}{6}$

Sub hac Vegerra Civitas $27 \frac{1}{2}$ $51 \frac{1}{3}$...”

Ulm 1482

GALLIAE BELGICAE SITUS

Occidentale latus galliae
Belgicae et quod lugdu
nensem attingit dictum est
Eius septentrionalia: et
quae Britannum spectant
oceanum sic se habent

Post siquanae fluvii ostia (geen afkorting in de tekst!)

Phrudis fluminis ostia 21 ½ ¼ 52 1/3 (afkorting: fl.)

Itium promontorium 22 ¼ 53 ½

Morinorum

Gesoriacum navale 22 ½ 53 ½

In handschrift is 'brug' bijgeschreven. Dat zou Brugge kunnen zijn dat inderdaad ook op de kaart staat als 'brugis'. Aan dergelijke toevoegingen kan men duidelijk zien dat men loskomt van de slaafse navolging van Ptolemaeus.

Tabulae fluminis ostia 23 1/3 53 ½

Mosae fluminis ostia 24 1/3 53 ½

Batavorum (Met een onleesbare naam in handschrift)

Lugoninum 26 ½ 53 1/3

Dan volgen de 3 traditionele mondingen van de Rijn.

Straatsburg 1513

De spelling is vaak inconsequent: bv. tabula en tabulla. Deze editie geeft wel zeer veel Griekse benamingen in Grieks schrift. De kaarten zijn goed leesbaar.

CELTOGALATIAE SITUS

CAP. VII.

Tabula tertia Europae

Celtogalatia in quattuor divisa est partes: Aquitaniam, Lugdunensem, Belgicam, Narbonensem.

De indeling van boeken en hoofdstukken die passen bij de kaarten (tabulae) is vrij ondoorzichtig. De bespreking van een streek of gewest (situs) kan over meerdere hoofdstukken verdeeld zijn.

BELGICAE SITUS

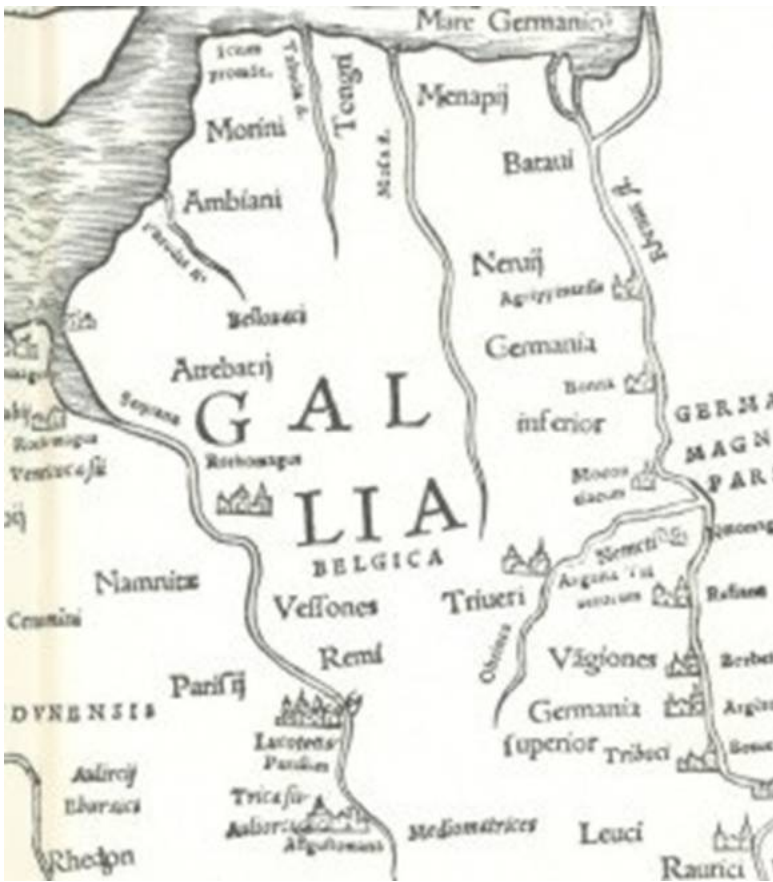
CAP. IX.

Tabula tertia Europae

Belgica langs de kant van de zee, begint bij de monding van de **Sequana**. Dan, naar het Noorden toe zie je de stroom **Phrudis** (met de monding op $21\frac{1}{2} 52\frac{1}{3}$), dan **Icium promontorium** een kaap als een herkenningspunt langs de kust $22\frac{1}{4} 53\frac{1}{2}$. Wat moet gelezen worden als $22^{\circ}15' O / 53^{\circ}30' N$. De 0 meridiaan ligt bij de Canarische Eilanden (Insulae Fortunatae) die als het uiterste Westen van de wereld beschouwd werden. De breedtegraden worden vanaf de evenaar gemeten.

Dan wordt in het land van de **Morini**, **Gesoriacum navale** vermeld dat niet op de kaart staat, **Tabullae fluminis ostia** (dit is de monding van de Schelde) $24\frac{1}{3} 53\frac{1}{2}$ en de **Mosae flu. Ostia** (die op de kaart het gebied van de **Tongri** begrenst $24\frac{2}{3} 53\frac{1}{2}$). In het land van de **Batani** ligt **Lugodinum** $26\frac{1}{2} 53\frac{1}{3}$ en de **Rhenus** met zijn drie mondingen. Bij de Sequana wonen de **Atribatii** quorum civitas **Metacum** ($22 51$). Post hos ad ortum vergentes **Bel(l)uaciquorum** civitas **Caesaromagus** $22\frac{1}{2} 51\frac{1}{3}$. Post hos similiter **Ambiani** quorum civitas **Samarobriga** $22\frac{1}{4} 52\frac{1}{6}$. Post quos **Morini** quorum mediterranea civitas **Taruanna** $23\frac{1}{3} 52\frac{1}{2} 1/3$. Deinde post Tabullam fluvium **Tungri** et civitas ipsorum **Atuacutum** $24\frac{1}{2} 52\frac{1}{2} 1/3$.

Bazel 1540

De lay-out van het gekozen tekstfragment wordt een beetje nagebootst. De tekst is in twee kolommen gezet. Punten, hoofdletters en cursief werden bewaard. Bemerkt de weinig consequente manier om leestekens te plaatsen. In cursief werden in 1540 'moderne' plaatsnamen toegevoegd.

GALLIAE BELGICAE
situs Cap. IX.
Tabula tertia Europae.

Occidentale latus Galliae Belgicae, & quod Lugdunensem attingit, dictum est. Eius Septentrionalia, & quae Britannicum spectant Oceanum, sic se habent.

Post Sequanae flu. ostia.

Phrudis flu. ostia 21 45 :52 20 (= 21° 45' O / 52° 20' N)

Itium promont. *Ictius portus*.

22 15 :53 30

Morinorum

Gesoriacum navale *Cales, Anglorum*.

22 45 :53 30

Tabudae flu. ostia *Scaldes Plin. Schelde vulgo*.

23 30 :53 30

Mosae flu. ostia *Mas, Meuse*.

24 40 :53 20

Batavorum

Lugodinum *Hanc existimat Stoflerinus esse hodie Traiectum, vulgo Utrich*. 26 30 :53 20

Rheni flu. occidentalius ostium

26 45 :53 20

Medium fl. ostium 27 :53 10

Orientalius eius ostium. 28 :54 0

Latus autem, quod ad Solis ortum spectat, à Rheno fluvio terminator iuxta magnam Germaniam, cuius caput (=bron) gradus habet 29 20:46 0

Divertigium autem quod iuxta Obrincum fluvium est ad occasum

28 :50 0

Ac etiam terminus, qui à fonte est ad al-
pes, qui vocatur mons Adulas S. *Got*
hardi mons. 29 30:45 15

De bijrivier ten Westen is de Odrinca. Op de kaart zie je: Germania inferior, Germania superior, Germania Magna.
Steden op de Rijn zijn van N. naar Z.: Agrippinensis *Colonia*, *Coln*, Bonna *Bonne*, Moconciacum *Maguntia*, Rufiniana (anders op de kaart
!), Borbetomagus *Vormacia*, *Worms*, Argentoratum *Argentina*, *Straszburg*, Breucomagus *Brump*, Elcebus *Schletstat*, Augusta Rauricorum *Basilea Ba*

Het boek eindigt met een *Appendix Geographica, in qua tres orbis partes sigillatim describuntur iuxta modernum rerum statum.*
Ptolemaeus is zijn alleenheerschappij verloren. De cartografie gaat nieuwe wegen op.